

UMEÅ UNIVERSITET

Utbildningsdepartementet

Yttrande från Umeå universitet avseende SOU 2019:6 *En långsiktig, samordnad och dialogbaserad styrning av högskolan*

Utbildningsdepartementet har anmodat Umeå universitet att yttra sig över rubricerat betänkande. Detta yttrande har fastställts av universitetsstyrelsen efter hörande med universitetsledning, fakultetsledningar, ledning för Lärarhögskolan, Universitetsförvaltning, Universitetsbibliotek, Internrevision, samt med strategiska råd, studentkårer och fackliga organisationer vid Umeå universitet.

Kort sammanfattning

Umeå universitet stödjer utredningens utgångspunkter för betänkandet att styrningen ska främja (1) akademisk frihet, kvalitet och ansvarstagande, (2) ett rollsäkert samhällsansvar och (3) lärosätenas strategiska handlingsförmåga, men ställer sig negativt eller frågande till flera av de föreslagna förändringarna då dessa i sin nuvarande utformning är svåra att analysera i och med det ramverk som slutbetänkandet utgör.

Till exempel ställer sig universitetet negativt till förslaget om fyraåriga överenskommelser då vi ser en risk för att dessa kan leda till en ökad detaljeringsgrad i styrningen av lärosäten. Universitetet ställer sig även negativt till förslaget om omfördelning av medel från de statliga forskningsråden då vi anser att resurser istället behöver tillföras för att ytterligare förstärka lärosätenas basanslag för forskning.

Umeå universitetet ställer sig också frågande till varför betänkandet inte berör medel till forskningsinfrastrukturer då behovet av en långsiktig och stabil finansiering av lärosätetesgemensam forskningsinfrastruktur är oerhört stort.

Umeå universitet ställer sig samtidigt positivt till förslaget om en samlad proposition för högre utbildning och forskning, samt till förslaget om förstärkning av vissa normer i högskolelagen. Universitetet ställer sig också positivt till förslag som leder till en ökad flexibilitet i användningen av anslag, men anser att detta kan uppnås på andra sätt än genom förslaget om ett samlat anslag.

Övergripande synpunkter

Umeå universitet stödjer den övergripande önskvärda riktningen och de principiella ställningstagande som redovisas i utredningen och betänkandet, men med de synpunkter som presenteras nedan. Universitetets synpunkter följer betänkandets rubriceringar och disposition.

Principer för en ändamålsenlig styrning

- Umeå universitet tillstyrker förslagen om en utvidgad akademisk frihet och en utveckling mot en tillitsbaserad styrning och ser det som väldigt viktigt med en långtgående självständighet för lärosätena.
- Universitetet tillstyrker förslaget om förstärkning av vissa normer i högskolelagen, i synnerhet avseende utbildning på grundnivå och avancerad nivå som har en svagare autonom ställning jämfört med forskning. Utbildningens frihet bör därför i likhet med forskningens dito förstärkas i högskolelagen.

UMEÅ UNIVERSITET

En långsiktig, sammanhållen och dialogbaserad styrning

- Umeå universitet tillstyrker förslaget om en samlad proposition för högre utbildning och forskning som fastställs vart fjärde år. Detta ger betydligt bättre möjligheter för långsiktig planering och nya typer av satsningar i syfte att utveckla verksamheten inom både forskning, utbildning och samverkan.
- Umeå universitet avstyrker förslaget om att som komplement till regleringsbrevet införa ett dialogbaserat och lärosätessanpassat styrinstrument i form av fyraåriga överenskommelser då vi ser en risk för att dessa inte kommer att innebära ökad rådgivning, utan tvärtom kan medföra en ökad detaljstyrning av verksamheten. Det finns också en risk för att modellen blir administrativt resurs- och tidskrävande för lärosätena, när det gäller såväl planering som uppföljning och analys, vilket riskerar att gå ut över kärnverksamheterna utbildning och forskning. Ytterligare en risk är att lärosätesspecifik styrning och profilering kommer att leda till en starkare politisk påverkan av högskolesektorn. Förslaget med årlig avräkning inom utbildningsramen överensstämmer dessutom inte med förslaget till långsiktiga överenskommelser. Vi anser att nuvarande myndighetsdialoger, budgetunderlag och propositioner kan utvecklas ytterligare i syfte att nå en långsiktig, samordnad och dialogbaserad styrning av högskolan.
- Umeå universitet tillstyrker inrättandet av en analysfunktion, som bland annat får i uppdrag att göra samlade och oberoende uppföljningar och analyser. Vikten av lärosätenas medverkan i val av problem och frågeställningar för uppföljning och analys kan inte nog betonas. Universitetet anser att lärosätenas medverkan är en förutsättning för uppdraget och avstyrker därför förslaget att analysfunktionen ska ha mandat att själv välja frågeställningar och metoder för sina analyser. Universitetet ställer sig också tveksamt till förslaget att Universitetskanslersämbetet (UKÄ) ska utgöra värd för analysfunktionen då denna ska vara oberoende och självständig.

Utbildning och forskning

- Umeå universitet har inga synpunkter på de bedömningar och förslag som utredningen anger gällande detta avsnitt i betänkandet.

Samverkan och samhällspåverkan

- Umeå universitet tillstyrker förslaget om en bredare formulering av samverkan i högskolelagen och att innebörden av universitet och högskolors samverkan med det omgivande samhället därmed utvidgas. Vi instämmer till fullo med utredningens slutsatser om att samverkan inte ska vara en uttalad s.k. tredje uppgift, och därmed inte heller utgöra en egen parameter för resurstilldelning, samt att samverkansfrågorna istället ska integreras i lärosätenas kärnverksamhet, d.v.s. utbildning och forskning.
- Umeå universitet anser att det är viktigt att kvalitetshöjande och vetenskapliga utvärderingar av lärosätenas verksamhet genomförs. Umeå universitet avstyrker emellertid förslaget om att ge UKÄ i uppdrag att genomföra tematiska utvärderingar mot bakgrund av att denna typ av utvärderingar inte faller inom ramen för tillitsbaserad styrning.
- Regeringen föreslås i utredningen kunna lämna uppdrag om utlysningar för större och långsiktiga satsningar och för specifika samverkansaspekter, något som Umeå universitet avstyrker då det skulle innebära att ett ekonomiskt incitament för samverkan införs. Eftersom samverkan ska integreras i lärosätenas kärnverksamhet bör resursfördelning inte på något sätt kopplas till samverkansperspektivet.

UMEÅ UNIVERSITET

Jämställdhet

- Umeå universitet anser att det fortsatta arbetet med jämställdhetsintegrering långsiktigt kommer att ge bättre effekter än de uppsatta mål som idag finns och tillstyrker därför utredningens förslag att ta bort tidigare beslutade principer för rekryteringsmålen för professorer och att nuvarande form för hur regeringen sätter lärosätesspecifika mål för andelen kvinnor vid nyrekrytering av professorer upphör.
- Umeå universitet ser gärna att lärosätena ges det stöd som behövs för att bidra till det jämställdhetspolitiska målet om att kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv.

Resurstilldelning

- Huvudlinjen i utredningens förslag kring resurstilldelning är att tydliggöra lärosätets ansvar för resursanvändning och skapa en modell där verksamheten kan och får ses som en helhet. För att uppnå detta föreslås bland annat ett samlat anslag. Umeå universitet ställer sig tveksamt till detta förslag och menar att syftet kan uppnås inom ramen för ökad autonomi och genom justeringar i nuvarande system (ökade möjligheter för lärosätena att lokalt besluta om omfördelningar mellan nuvarande utbildnings- och forskningsanslag). Universitetet är positivt till en ökad flexibilitet i användningen av anslag då det finns många fördelar med att integrera forskning och undervisning med varandra i praktiken. Beroende på om framtidens åiterrapporteringskrav kommer att vara lika styrande som i dagens regleringsbrev, kommer sannolikt lärosätena att behöva kunna följa upp kostnaderna för utbildning respektive forskning.
- Konsekvenserna av förslaget att dela upp utbildningsramen i en fast bas och en rörlig bas baserat endast på antalet helårsstudenter är svåra att överblicka. I och med förslaget utgår antalet helårsprestationer som grund för ersättning avseende utbildning, något som Umeå universitet ställer sig tveksamt till. Hög prestationsgrad och därmed hög genomströmning kan vara ett incitament för god kvalitet och Umeå universitet ställer sig frågande till hur förslaget med endast en rörlig ersättning som baseras på antalet helårsstudenter ska ge ökade kvalitetsincitament.

En effekt av förslaget ovan är att de ämnesbaserade ersättningsbeloppen tas bort och att lärosätets rörliga tilldelning istället styrs av hur väl man uppfyller målet kring antalet helårsstudenter. Universitetet anser att dagens system behöver ses över, men att konsekvenserna av föreslaget system är svåra att överblicka och att utredningen saknar en vision om vad föreslaget system kommer att resultera i. Utredningen behandlar heller inte frågan om en översyn av nuvarande utbildningsområden och ersättningsnivåer.

- Umeå universitet tillstyrker förslaget att ett ökat utbildningsuppdrag ska leda till en ökning av lärosätets forskningsram. Universitetet ser dock stora risker med att forskningsresurser sprids på samtliga lärosäten och att detta inte är kvalitetsdrivande för forskning. Redan idag är basanslaget för forskning och utbildning på forskarnivå för litet och binds dessutom i allt större omfattning upp av samfinansieringskrav. Ytterligare spridning och omfördelning av resurser riskerar att leda till försämrad kvalitet i svensk forskning.

UMEÅ UNIVERSITET

- Umeå universitet tillstyrker förslaget om ökade basanslag till forskningen och en bättre balans mellan basanslag och extern forskningsfinansiering. Ökad andel basanslag ger universiteten förutsättningar att agera långsiktigt och strategiskt, stärka kvaliteten och därmed verka i linje med regeringens forskningspolitiska mål.
- Umeå universitet avstyrker förslaget om att en omfördelning ska ske från de statliga forskningsråden. Förslaget kan inte genomföras på bekostnad av den totala forskningsfinansieringen. En omfördelning av resurser kan till exempel leda till att Sverige tappas internationellt ledande positioner. Forskningsrådets fria projektanslag är av utomordentligt stort värde för lärosätena och att främja kvalitet genom att fördela medel efter sakkunniggranskning utifrån vetenskaplig bedömning är en viktig komponent i forskningsfinansieringen. Det starka inslaget av kollegial granskning och konkurrensen inom råden garanterar hög kvalitet i forskning som dessutom bidrar till att skapa en nationell normering mellan lärosätena. Särskilt Vetenskapsrådets roll är viktig, dels som fördelare av fria forskningsmedel i öppen konkurrens inom alla forskningsområden, dels genom delfinansiering av nationell och internationell infrastruktur. Istället för omfördelning av medel från forskningsråden anser Umeå universitet att ökade anslag till forskning istället måste uppnås genom att nya basresurser tillförs.
- Umeå universitet efterlyser i betänkandet en analys och diskussion om medel för forskningsinfrastruktur och vill poängtera behovet av en långsiktig och stabil finansiering av lärosätetsgemensam forskningsinfrastruktur. Finansiering av och tillgången till infrastrukturer är en kritisk framgångsfaktor för forskningen.

Det ekonomiadministrativa regelverket

- Umeå universitet har inga synpunkter på de bedömningar och förslag som utredningen anger gällande detta avsnitt i betänkandet.

Hans Adolfsson
Rektor

Chris Heister
Universitetsstyrelsens ordförande